

Dönüşüm ve Diğer Hikâyeler

Franz
Kafka

İbrahim
Yıldırım'ın
önsözüyle

Franz Kafka, 3 Temmuz 1883'te Çek asıllı Yahudi bir tüccar ailenin oğlu olarak Prag'da doğdu. Prag'daki Alman Üniversitesi'nde hukuk okudu ve 1908'den sonra bir sigorta şirketinin ofisinde sıradan bir kâtip olarak çalıştı. Bugün bütün dünyanın okuduğu *Dava* (1925) ve *Şato* (1926) gibi eserlerinden hemen hemen hiçbiri sağlığında yayımlanmadı. En büyük kısa öyküsü olan *Dönüşüm* 1912 sonbaharında yazıldı. 1915 Ekim'inde yayımlandı. Kafka 1917'de hastalandı ve bundan sonraki yedi yılını sanatoryumlarda geçirdi. 40 yıl, 11 aylık kısa ömrünün son yıllarında mutlu bir aşk yaşadı. 1924 3 Haziran'ında Viyana yakınlarındaki bir sanatoryumda gırtlak vereminden öldü. Prag'daki Yahudi Mezarlığı'nda gömülüdür. Dostu Max Brod'dan, yazdığı her şeyi, hatta basılmış olanları bile yakmasını istemişti. Dünya, *Dönüşüm*, *Dava*, *Şato* gibi başyapıtları Max Brod'un, dostuna gösterdiği vefasızlığa borçlu.

Dönüşüm ve Diğer Hikâyeler

Dönüşüm ve Diğer Hikâyeler

Franz Kafka

Orijinal adı

Die Verwandlung/

Dönüşüm

In der Straflolonic/

Ceza Sömürgesi

Beschreibung Eines Kampfes/

Bir Savaşın Tasviri

**Hochzeitsvorbereitungen
auf dem Lande/**

Taşrada Düğün Hazırlıkları

Almanca aslından çeviren

Çiğdem Canan Dikmen

Yayına hazırlayan

Aslı Güneş

Türkçe yayın hakları

© Doğan Egmont Yayıncılık
ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / Kasım 2019

ISBN 978-605-09-6722-7

Sertifika no: 11940

Kitap ve kapak tasarımı

Geray Gençer

Baskı

Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve

Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62

/ C Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Egmont Yayıncılık

ve Yapımcılık Tic. AŞ

19 Mayıs Cad. Golden Plaza

No 3, Kat 10, 34360

Şişli - İstanbul

Tel: (212) 373 77 00

Faks: (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr

editor@dogankitap.com.tr

satis@dogankitap.com.tr

Dönüşüm ve Diğer Hikâyeler

Franz Kafka

—
Çeviren:
Çiğdem Canan
Dikmen
—

İçindekiler

Dönüşüm	19
Ceza Sömürgesi.....	81
Bir Kavganın Tasviri	113
Taşrada Düğün Hazırlıkları.....	165

Dönüşüm'ü

ilk kez veya yeniden okuyacak olanlar için üç serbest atış

İbrahim Yıldırım

1.

Montblanc Şirketi 1992 yılından itibaren Yazarlar *Serisi* (Writers Edition) adı altında çok özel dolmakalemleri ve kalem setlerini; bu tür yazı araçlarının tutkunlarına sunmaya başlar: Sınırlı sayıda üretilen ve adını taşıdığı yazara özgü tasarımlarla bezenmiş olan bu kalemler için, biricik anlamına gelen *kupon* sözcüğünü belki kullanamayız ama bence butik otel, butik üniversite gibi kavramlar dilimize ve yazımıza yerleştiğine göre, rahatça *butik kalem* diyebiliriz. Elinizin altında bu özelliklere sahip bir yazı aracı varsa lütfen özen gösterin. Zira, *örneğin*, 2004 yılında, büyük olasılıkla ölümünün sekseninci yılı münasebetiyle Franz Kafka için üretilen dolmakalem, tükenmezkalem ve mekanik kalemde oluşan sete ödenecek en ehven fiyat 15.000 TL'dir.

Kafka Seti bu fiyatı tabii ki hak etmektedir: Firma, bu ürünü tanıtırken yazarın en ünlü eserlerinden biri olarak değerlendirilen *Dönüşüm*'den esinlendiğini; kalemlerin gövdelerinde kareden yuvarlağa değişim gösteren tasarım unsurları kullanıldığını özellikle vurgulamıştır. Ayrıca koyu kırmızının egemen olduğu yarı saydam, ama loş bir ışınımınla Kafkaesk bir yazı ortamı amaçlandığının da altı çizilmiştir. Eğer kendiniz için *Kafkaesk* değil de *Dostoyevskiye*n bir

ortam düşünüyorsanız tek bir dolmakaleme 5.000 TL ödemeniz gerekir. *Shakespeare*en yaklaşımlara yönelecek olanlar ise, hiyerarşik üstünlüğü de olan bu set için en az 35.000 TL ayırmalıdır.

Bu yazdıklarımı sakın ironi olarak değerlendirmeyiniz: Ben hem yazarların hem de kalemlerin bu fiyatları kesinlikle hak ettikleri kanısındayım. Örneğin Kafka Seti'ndeki kalemlerin gövdeleri dünyanın en pahalı metallerinden olan platin grubundan rodyum kaplamadır. Dolmakalemin el yapımı ucu ise 18 ayar altındır... ve bu uca *Kafkaesk* ortama destek olması için kanatları olan bir böcek işlenmiştir. Bunun nedeni -bence- tasarımcıların Nabokov'un *Dönüşüm* için verdiği dersi okumuş olmalarıdır: Büyük olasılıkla öyledir, çünkü Nabokov, bu dersin yayımlanmış metninde böcek Gregor Samsa'nın kanatlarından söz eder. Ancak gelin görün ki, dolmakalemin altın ucundaki böcek, Nabokov'un dersinde öğrencileri için çizdiği tumbul, hatta obez yaratığa pek benzemez ve tabii ki daha fittir, afilidir; hatta aristokrat bir havası vardır. Oysa ben, Nabokov'un, uçabilen meyve böceklerinden de söz etmiş olmasına ayrı bir önem verdiğimden; ne zaman elime *Dönüşüm*'ü alsam, her defasında ibrişimkurdunun yani ipekböceğinin başkalaşım serüvenini hatırlarım... Ve yıllardır Samsa'nın odasını kozaya benzetir dururum. Dolayısıyla altın dolmakalem ucundaki böcek ne denli alımlı olursa olsun, bana hitap etmez, zaten bir kalem setine o kadar para ödemeyi ne cebim ne de aklım kabul eder...

Bu arada hemen söyleyeyim: İbrişimkurdu-ipekböceği diyerek de bir de ben için böceğini çıkartmak istemiyor, bu bölümün sonunda açıklayacağım görüşüme destek olması amacıyla Nabokov'dan şu alıntıyı yapmakla yetiniyorum: "Gariptir, böcek Gregor sırtının sert kabuğu altında kanatları olduğunu hiçbir zaman fark etmez."¹ (Bu bence yaşamınız boyunca bir hazine gibi saklamanız gereken bir

1. Vladimir Nabokov. *Edebiyat Dersleri*. Çev. Fatih Özgüven, Nihal Akbulut. İstanbul: Ada Yayınları, 1988.

gözlem. Kimi Gregor'lar, kimi Joe'larla Jane'ler kanatları olduğunu bilmezler.)

Evet bence, Gregor Samsa kanatlarının farkında olmadığından kozasını delememiş, yani odanın-evin dışına çıkamamış; dolayısıyla dönüşüm döngüsünü tamamlayamadan / *kelebek olamadan*/ devam etmekten vazgeçip ölmüştür.

Bu tür bir son belki de iyi olmuştur; çünkü ipekböceği kelebeği, öyle *ipeksi* bir şey değildir, yarasayı andırır. Fakat her neyse, uzatmayayım: Sizler kozasını delememiş böcek görüşüme-yorumuma katılıp katılmamaya *Dönüşüm*'ü okuduktan sonra karar verirsiniz.

2.

Dönüşüm, hakkında sayılamayacak kadar çok araştırma yapılan, tezler hazırlanan, incelemeler yazılan ve adından dolayı da ilginç ataklara neden olan efsaneleşmiş bir kitaptır. Öyle ki 1992 tarihinde TRT'de yayımlanan Osmanlı İmparatorluğu'nun Cumhuriyet'e dönüşmesini, gerçekleştirilen yenilikleri-yapılan değişiklikleri inceleyen *Metamorfoz* adlı belgesel bile Kafka'yla ve *Dönüşüm*'le ilişkilendirilmiştir.

Öte yandan bu yazıya hazırlanırken; Kafka ve Kafkaesk bağlamında, Araf Suresi'nin 179. Ayeti'nin dolaylı olarak ele alındığını da öğrenir gibi oldum: Anlayabildiğim kadarıyla tasavvufi yönden bedensel zayıflığı, ahlaki değersizleşmeyi, yani bir anlamda iki tür sefaleti de barındıran kişilere yönelerek ilerleyen bu yaklaşımda galiba 179. Ayet'te cehennem için yaratıldığı söylenen, *Belhum Adal* diye nitelenen hayvandan bile aşağı mahlûkata da gönderme yapılmakta olduğunu / *bazı kuşkularım olsa da*/ söyleyebilirim. Ama sizlere bu konuya yönelik bir okuma önerisinde maalesef bulunamam, çünkü önce Ahmet Sarı'nın Kafkaesk *Anorexia* adlı kitabını edinip incelemem gerekir. Dolayısıyla bu ilginç meseleyi sonraya bırakıp, Karşılaştır-

malı Edebiyat bağlamında yapılan ilginç bir çalışmaya değinerek devam ediyorum:

Tanpınar'ın 1939 tarihli "Geçmiş Zaman Elbiseleri" adlı öyküsü; *Dönüşüm*'ün 1938 yılında Fransa'da yayımlanması öne sürülerek Fransızca bilen Tanpınar'ın öyküyü okumuş olabileceği varsayılmış; böylece her iki öyküyü karşılaştırmalı edebiyat bağlamında ele almak olanağı doğmuştur. Hatta ve hatta Murat Gülsoy'un aynı adı taşıyan öyküsü de bu karşılaştırmaya eklenmiştir. Bana da zorlama gelen bu ilginç karşılaştırma bahanesine sanırım Orhan Koçak da olumlu bakmayacaktır. Bu kanıdayım çünkü Koçak'a göre, Tanpınar, 40'lı yıllarda menfur *ikili* dediği Proust ve Valery ile boğuşmaktaydı.

Bu konuya birazdan döneceğim ama işe yarayacağı için şu bilgileri özellikle kendime hatırlatmak istiyorum: *Dönüşüm*'ün Türkçe serüveninin 1951 yılında Vedat Günyol'un *Değişim* çevirisiyle başladığını bildiğime göre şu varsayımda bulunabilirim: Tanpınar'ın Kafka ile yakından tanışması bence Vedat Günyol sayesinde olmuştur. Bu söylediğime ise şu kısa bilgiyle destek olmam mümkün: 1952 yılında *Ufuklar* (daha sonra *Yeni Ufuklar*) dergisinin düzenlediği *İnkılap Mükâfatı* adı verilen öykü yarışmasında Vedat Günyol'la birlikte Tanpınar da jüri üyesiydi. Dolayısıyla Kafka'nın ve *Değişim*'in bu vesileyle konuşulmuş olması, bana öykünün 1938 yılında Fransızca çevirisinden okunmasından daha gerçekçi geliyor...

Bu tür konu dışı bilgilere başvurduğuma göre biraz daha ileri gideyim: Tanpınar, o yarışmada ödüle layık eser bulamamıştır, ama ona rağmen ödül iki eser arasında paylaştırılmıştır. Öykülerden birinin adı "Huzur", diğeri "Grev"dir.

Tanpınar'ı Kafka'ya ilişirme çabasını her zaman ilginç bulmuş, bu tür çalışmaları ilgiyle okumuşumdur. Karşılaştırmalı Edebiyat konusunda militanca bir tutum takınan, tartışmaktan kaçınmayarak çok doğru yapan, çok doğru şeyler söyleyen Orhan Koçak, *Dava*'nın -da- 1940'lı yıllarda Fransa'da yayımlandığı, ama o dönemlerde Tanpınar'ın

menfur *ikili* nedeniyle Kafka'yla ilgilenmediği ve ülkemizde ilk kez 1964 Kâmuran Şipal çevirisiyle yayımlanan *Dava*'yı okumadan öldüğü kanısındadır. Ancak, böyle bir zamansal uzaklığa karşın, *Dava*'nın Joseph K' ya ait "Bu utanç benden daha uzun ömürlü olacak" son cümlesi ile Suat'ın Mektubu'ndaki bir cümlenin benzerliklerini vurgulamaktan kendini alamamış; böylece iki metin arasında mukayeseli bir ilinti kurmuş ve bu görüşünü yazılı-okumalı tanışıklıkları olmayan her iki yazarın da ustalarının Dostoyevski olduğunu söyleyerek perçinlemeye çalışmıştır.

Ben de aynı kanıdayım, ama şu da bir gerçek: *Dava* 1953 yılından itibaren, 38 sayı boyunca *Türk Düşüncesi Mecmuası*'nda tefrika edilmiştir. Çevirmeni büyük olasılıkla Peyami Safa'nın eşi Nebahat Safa'dır. Tanpınar her ne kadar Peyami Safa'dan nefret etse de bu tefrikaya göz atmış olabilir ve bu varsayım, bence yazarın 1938 tarihli Fransızca *Dönüşüm*'ü okumasından daha mantıklıdır.

Bu durumda işe, Suat'ın Mektubu'nun hangi zaman aralığında yazıldığını öğrenmekle başlanabilir. Bu arada Suat'ın bizatihi bir *Belhum Adal olduğunu* iddia edebilir, böylece bambaşka mukayesele-re kapı aralayabilirim. Fakat böyle bir şey yapmıyor, karşılaştırmayı işin uzmanlarına bırakıyor, böcek meselesine dönüyorum.

3.

Dönüşüm uzun veya kısa metrajlı sinema ve televizyon filmlerine, canlandırmalara da kaynaklık etmiştir. Böcek Samsa ise yüzlerce illüstrasyon, karikatür ve grafik çalışmanın konusu olmuştur. Kuşkusuz olmaya da devam edecektir. Herkesin *Kafka Böceği* kendinedir. Kimi hamamböceği, kimi bokböceği der, hatta gececil ve kanatları körelmiş yerli ve milli böceğimiz karafatma olduğunu iddia edenler de çıkabilir. Kimilerine göre ise kabuklu, kanatlı ve çok ayaklı özel bir eklem bacaklıdır, ki böyle çizilmiş bir böceğin gövde-

sine, kulaklarının arkasından duyargalar çıkan bir Kafka kafası yerleştirilmiş; böylece halt etmenin sınırı aşılmıştır. Zira yazar kitabının kapağında bile böcek görmek kesinlikle istemediğinden, yayınevini ,dolayısıyla ressamı, böceğin *resmi yapılamaz, hatta uzaktan bile gösterilemez* diye uyarılmış; kapalı *kapının önünde duran anne babayla bürodan gelen müdür yardımcısı, ya da daha iyisi anne, baba ve kız kardeş aydınlık odada durmuş bekliyorlar* önerisinde bulunmuştur.

İlk baskıda bu uyarıya uyulmuştur. Öte yandan kapak için önerilen aile görseli öne sürülerek; başkalaşmanın-dönüşenin Gregor Samsa değil, ailesi olduğu yorumunu yapanlar da olmuştur, ancak doğru-yanlış, hatta saçma ne tür yorum yapılırsa yapılsın böcek olan, ama kanatlarını çırpamayan öykü kahramanı Gregor Samsa'dır.

Aslında ben Nabokov'un, Gregor'un yanı sıra Kafka'nın da kanatlarının farkında olmadığını söylediğini düşünüyorum; hatta *Dönüşüm* yazarını çok incelikli istihzalarla eleştirdiği kanısındayım. Ama dersinin bir yerinde Thomas Mann'ın ve Rilke'nin Kafka'nın büyüklüğü karşısında cüceyi andırdıklarını söyleyerek, istihzalarını dengelemiştir. Konumuzla ilgili değil, ama yine de söyleyeyim: Samuel Beckett de sevmez Rilke'yi ve anımsadığım kadarıyla şairi su altı yaratığına benzetir. Beckett'in de Nabokov'un da Rilke ile alıp veremediklerinin ne olduğunu anlayabilmiş değilim. Fakat her neyse, isterseniz *Dönüşüm*'ü. Dostoyevski'nin böcek üzerine yazdıklarından yola çıkarak Freud'a, oradan da onun kaleme aldığı "Dostoyevski ve Baba Katilliği" metnine kadar uzanabilirsiniz. Böyle mukayeseli bir okuma tabii ki olasıdır. Ama bence *Dönüşüm*'ü bir de böceği işin içine karıştırmadan okumalı ve şu tür bir yorumu da yabana atmamalısınız: Gregor Samsa'yı, masadaki elmayı kinetik enerjiye dönüştürüp oğlunun bedenine saplayan baba öldürmüştür. Bütün *patria potestas* yetkileriyle donatılmış babalar, öldürme potansiyeline sahiptir, her an kendilerindeki durağan enerjiyi kinetiğe dönüştürebilirler. Bence Kafka'yı da Samsa'yı da yavaş yavaş ve çürüterek baba-

ları öldürmüştür. Nabokov Kafka'nın aziz olmadığını söylemekte haklıdır veya değildir, tartışacak değiliz.... Ama ben Kafka'nın kâhin, ama kendinin kâhini olduğu kanısındayım. Çünkü *Dönüşüm*'ün Samsa babası oğlu öldükten sonra yeni bir hayat kurmak üzere yaşamayı sürdürür. Tıpkı oğlundan iki kat fazla yaşayan Hermann Kafka gibi...

Hadi şimdi herkesin bildiği bir şeyi söyleyelim: Bilindiği gibi, enerji yoktan var edilemez, var olan enerji ise yok edilemez. Evet babanın bedene sapladığı elma çürüyerek ölümcül bir zararlıya dönüşmüş; Samsa'nın enerjisini ağır ağır tüketip ölümüne neden olmuştur. Bu arada kız kardeşin, Samsa'nın sürdürmek isteğini (yaşam enerjisini) yok eden ihaneti de unutulmamalı.

Bu yazıdaki görüşlerime katılır mısınız, katılmaz mısınız, bunu tabii ki bilemem, ama Gregor Samsa'yı başkalaşımını tamamlayamamış ibrişimkurdu olarak düşünmek ve *Dönüşüm*'ü enerji konusunu akılda tutarak okumak bana iyi geldi.

Belki sizler, elinizdeki bu başyapıtı çok daha başka ve çok daha iyi bir okuma-anlama-anlamlandırma yöntemiyle yaklaşırsınız...

“Gregor Samsa kanatlarının farkında olmadığından kozasını delememiş, yani odanın-evin dışına çıkamamış; dolayısıyla dönüşüm döngüsünü tamamlayamadan, devam etmekten vazgeçip ölmüştür.”

— İbrahim Yıldırım

Çeviren: Çiğdem Canan Dikmen

“Yazmak ve büro birbiriyle uyuşmaz” diyen Kafka, sıradan, zavallı memur hayatından, sıkıcı küçük burjuva ailesi yaşantısından bir hamamböceği olarak uyanan Gregor Samsa’yı yarattı. Ve yaratıcılık ile otomatlaşma, başkaldırı ile itaat arasındaki amansız çelişkiyle vücut bulan bir çağın kahramanlarını...

teziye edilen
sato fiyatı

₺ 13

ISBN 978-605-09-6722-7

ISBN 978-605-09-6722-7

9 786050 967227

DK

Değer
Kitap